

Ni Bismarck ni Bolívar ni tampoc Kerenski

BORJA DE RIQUER I PERMANYER

L'any 1919 el llavors diputat liberal Niceto Alcalá Zamora digué al Congrés que el problema de Francesc Cambó era que volia ser alhora el Bismarck d'Espanya i el Bolívar de Catalunya, i que això era impossible. El mateix Cambó va reconèixer a les seves *Memòries* que aquella frase "fou una estocada personal de gran efecte... que en el fons expressava una gran veritat". En efecte, el projecte polític de Cambó tenia l'ambició de cercar la transformació de l'Estat espanyol com a via per assolir també l'autonomia catalana. Per això plantejava un difícil dilema polític, del qual ell mateix n'era conscient: calia triar entre "actuar merament de partit nacionalista... o fer d'homes de govern" (carta de Cambó a Prat del 5-11-1916).

Cambó fracassà ja que no aconseguí ni modernitzar i democratitzar Espanya ni tampoc l'autonomia política catalana. Les causes del fracàs foren no tan sols les incomprendions i els sectarismes dels altres —que si que van existir, i força evidents, començant pel mateix Alfons XIII—, sinó també les seves propies decisions polítiques. Ja que si bé es cert que fou el seu catalanisme el que l'impedí de convertir-se en el gran reformador de l'Estat espanyol també és evident que en els moments crítics Cambó trià sempre l'opció de l'ordre. Perquè, de fet, Cambó tenia por d'esdevenir el Kerenski hispànic.

Davant la profunda crisi del sistema parlamentari espanyol, Cambó s'adonà que la via catalana cap a la conquesta de l'Estat era perillosa. Lluitar per la reforma de l'Estat i per l'autonomia en aquelles condicions implicava desestabilitzar el sistema polític de la Restauració i la mateixa monarquia, i això era massa arriscat pels interessos dels sectors benestants catalans, dels quals ja n'era el més genuí portaveu. Així, tant l'any 1917 com el 1931, davant la possibilitat d'encapçalar o participar en un moviment d'autèntic canvi polític progressista, Cambó prioritzà l'opció més conservadora davant el risc d'embarcar-se en un moviment transformador sense garanties de poder-lo dirigir.

Però de cap de les dues decisions esmentades Cambó en tregué un profit polític significatiu, ans al contrari. Així, si bé a la tardor de 1917, amb el seu pacte amb els partits monàrquics la Lliga, i poc després ell mateix, accediren al govern, la seva estada al poder no serví ni per democratitzar el sistema polític espanyol ni per aconseguir l'autonomia catalana. I aquesta frustració provocà la rebel·lió de gran part dels joves i dels intel·lectuals catalanistes contra Cambó i la Lliga i la constitució d'Acció Catalana el 1922.

I el cost polític de la decisió pro-monàrquica de 1931 encara fou més transcendent: llavors la Lliga perdé l'hegemonia política a Catalunya i a dins del catalanisme. Gaziel ja esmentà els dos grans errors de Cambó de l'any 1931: el primer, creure que la República no arribaria mai; i el segon, que si venia seria la revolució social i que "l'anarquista de Terrassa s'ho menjaria tot". De nou Cambó s'equivocà i amb la seva actitud anti-republicana dificultà la creació d'una dreta democràtica catalana que pogués trobar un lloc estable i construït dins del nou règim.

L'última etapa de la seva vida política ha estat objecte de silencis prudents i distorsions. Hom volia evitar plantejar-se el fet que la guerra civil havia provocat un trencament dins del catalanisme a causa del suport de la gent de la Lliga als militars sublevats. Hi havia qui considerava desagradable recordar que Cambó havia ajudat Franco en la seva guerra contra la Generalitat i contra la

República. Ja he explicat en altres llocs com, al meu parer, aquesta decisió de Cambó fou arriscada però lúcida, coherent i gens improvisada, i també com la guerra civil i la revolució incrementaren la seva desconfiança respecte als règims democràtics i el liberalisme polític. Durant els anys de la guerra seran significatius els silencis de Cambó sobre la qüestió catalana i sobre el futur del país.

Maí no gosà dir res en públic sobre això. La seva preocupació com a catalanista restava reclosa en la privacitat de la seva correspondència o del seu dietari.

Carles Riba potser pensava en Cambó quan, el 1939, parlava dels qui durant la guerra "cregueren haver de posposar les reivindicacions catalanes a d'altres urgències". En efecte, l'actuació de Cambó i dels principals dirigents de la Lliga de llavors ens recorda allò que el mateix Gaziel definia com la tria feta en funció de la "conveniència pràctica". De tota manera, penso que les grans decisions polítiques de Cambó no són comprensibles només des de l'anàlisi de la situació política espanyola i catalana. Sens dubte la seva estreta relació amb els interessos i les preocupacions d'una multinacional tan important com l'AEG alemanya —l'autèntica propietària de la CHADE que presidia Cambó— explica també moltes coses de la seva involució conservadora. Tal vegada tenia molta raó aquell vell catalanista que no fa gaire em comentava, tot discretament, que "en realitat a Cambó el que el va fer canviar foren els diners, el fer-se immensament ric".

Borja de Riquer és catedràtic d'Història Contemporània de la Universitat Autònoma de Barcelona.

Cambó creia
que la
República no
arribaria mai i
que si venia
"l'anarquista
de Terrassa
s'ho menjaria
tot"